

Mercè Ferré, del dibuix a l'arqueologia

«Quan s'arriba a aquesta edat tan escandalosa, s'ha de procurar llençar molta cosa a les escombraries, no generar bilis»

Text i fotos > **BÀRBARA JULBE**, periodista i escriptora

La ciutat de Girona amb una visió fragmentada, el groc dels camps de blat o el circ són algunes de les constants en la seva pintura. Nascuda el 1939, aquesta artista és d'aquelles que pinten amb el cor i bolquen en les obres tot el color i la llum que porten a dins. Coneguda també pels seus anys de treball (més de quatre dècades entre Girona i Barcelona) en el camp de l'arqueologia i la restauració, Mercè Ferré ha participat en nombroses campanyes arqueològiques tant a Ullastret com a la Ciutadella de Roses. Un temps en què, lluny de la informàtica, el dibuix (Ferré n'era una gran experta) va ser fonamental per a la restauració arqueològica.

>> Mercè Ferré al seu estudi de Girona.

No soc experta en pintura, però crec que ens entendrem: els vostres quadres també parlen d'emocions...

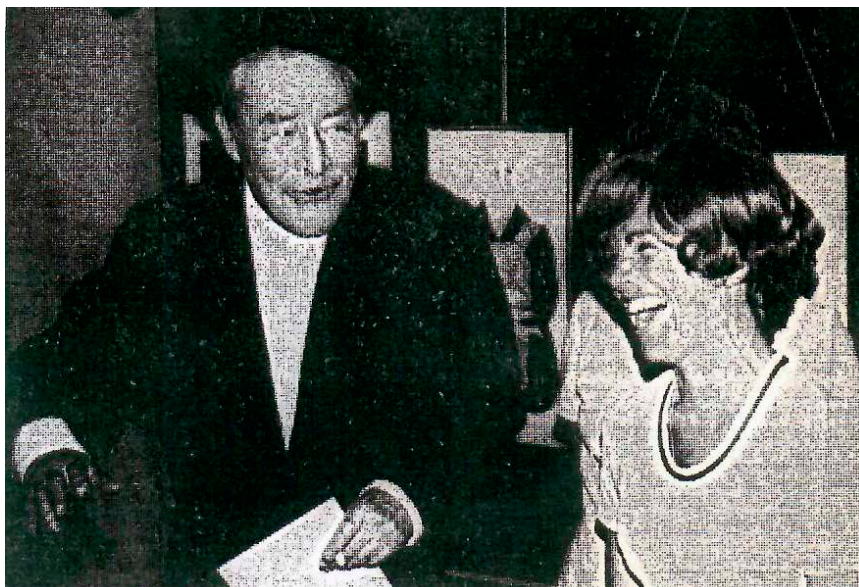
Oi, i tant! La pintura és emoció. No cal ser un expert per comprendre-la. Es tracta de mirar un quadre i sentir si t'emociona. L'art és això.

Vau començar la vostra trajectòria dibuixant?

Sí, amb cinc anys. Dibueixava els pardals que venien al terrat de casa. L'àvia tenia el costum de tirar-los engrunes del pa. La mare, però, lamentablement, no va guardar el que vaig fer i no conservo aquests dibuixos.

On en va aprendre?

A l'Acadèmia Cabanach de Girona, davant l'Institut Vell, al carrer de la Força. La mare m'hi va portar amb set anys. Allà, el professor, el senyor Gómez Martínez, ens va ensenyar la gènesi del dibuix. Dibueixàvem al natural un nen enfilat a una tarima, per exemple. Cadascú des del seu pupitre i des del seu angle. Va ser una lliçó preciosa. El professor sempre ens deia que no copiéssim res de ningú. «Feu sem-

>> Mercè Ferré amb Josep Pla, en els anys setanta. (Foto: ARXIU MERCÈ FERRÉ)

pre coses vostres, encara que sigui una poma o una cassola», insistia. Si copies el dibuix d'algú altre, t'embrutes.

Vau fer nombrosos treballs amb punta seca abans de passar a l'oli, ja de forma tardana, el 1968. Com us va introduir en aquesta tècnica?

Artistes com Emília Xargay o Domènec Fita utilitzaven la punta seca, i vaig anar a comprar una d'aquestes canyes. Ningú me'n va ensenyar, vaig aprendre'n guaitant. De fet, he après moltes coses a la vida simplement observant. M'agradava fer-la servir sobretot en temàtiques arquitectòniques, però també hi vaig fer figuració i em van donar uns quants premis. Vaig pintar amb punta seca i amb el llapis gruixut de cera negra de la Pelican fins als vint anys, però després em va venir de gust canviar i vaig comprar un tub de guaix. L'aquarel·la no m'agradava perquè és molt aigualida. Jo necessito més textura.

Què és el que us agrada més de la punta seca?

La seva força. Suques la punta de la canya dins la tinta xinesa negra i al costat tens un altre paper perquè no degoti i fas... zas! La canya et permet donar-li un joc més prim o més gruixut depèn del que necessitis. A part, utilitzo plomins per fer els detalls més petits. També tinc uns quants pinzells secs que no serveixen per a res, però els uso com a punta seca amb una textura diferent que complementa el quadre. Així dono a l'obra alguns matisos. N'és

un exemple aquest dibuix de la senyora de la mort que ens acompanya.

Jo us relacionava amb obres més alegres i, sobretot, amb molt de color...

És que he tingut set experiències properes a la mort; com els gats, vaja... Una vegada en una àrea de descans de l'autopista a França ens van sortir dos homes amb uns pals de ferro... Aquesta dama de la mort que he dibuixat, però, no és una senyora tràgica, sinó més aviat coqueta.

Hi penseu, en la mort?

Mira, et llegeixo un fragment d'unes vivències que he escrit: «Encara no he arribat a les zones d'ombra on hi ha la senyora de la mort i no vull cridar gaire l'atenció del seu silenci. Deixem, doncs, honorar la vida que queda, però al capdavant tot arribarà. Quan tingui vuitanta anys, el que penso fer és explicar el temps que encara tinc i sé el que em dic: és obrar el bé i ser feliç (quasi és el mateix), segons deia Aristòtil; evitar els motius d'empipament, segons Montaigne. Quan s'arriba a aquesta edat tan escandalosa, s'ha de procurar llençar molta cosa a les escombraries, no generar bilis».

Ben cert... Traslladeu les vostres vivències a les obres?

El que pinto es basa en la realitat. Abans sortia i agafava apunts. Feia com un croquis. A dalt, a l'estudi, tinc carpetes de temes diferents plenes de retalls i esbossos. Quan vull fer un quadre de segadors, per exemple, agafo la

>> Restauració del crater de Pontós. (Foto: ARXIU MERCÈ FERRÉ)

que toca. Després, quan faig l'obra, hi poso els personatges que m'interessen o hi afegeixo el que em sembla. Tinc carpetes de segadors, d'elefants, d'arquitectura, de ballet... I una plena de capells grocs. Quan jo era petita els segadors en portaven. M'agraden molt, a més, el torero i el toro. Soc contrària a la mort dels animals, però no es pot obviar la plàstica que desprenen, ni el gran colorit.

En els vostres quadres, la figura del segador hi apareix de manera recurrent. Per què?

Ho vaig viure de petita. Uns parents de Jafre, quan era l'època de la sega, m'hi convidaven. Jo els ajudava i m'agradava aquella olor, el color... Posaven la mula a l'era i anaven rodant i es desgranava el gra. No em diguis que això no atrau? Ara tot són màquines. A vegades, enmig de la sega t'adonaves que hi havia una cosa negra. Era un ocell que venia a buscar un gra de blat.

Els colors que pinteu tenen molta força. Com ho aconsegiu?

Componc l'obra a partir del color que hi ha en la realitat, però jo hi afegeixo el meu. Em surt de dins. El que atrau més de la meua pintura són els colors, almenys això és el que diuen els experts. Tot i això, pinto amb bombeta. No tinc una gran finestra perquè no necessito

llum per veure quin és el color exacte que té una fruita. El color ja l'aporto jo.

Podem dir que feu una pintura post-impressionista, de figuració, però més emocional? Amb un punt de vista diferent, però que no arriba a ser cubisme?

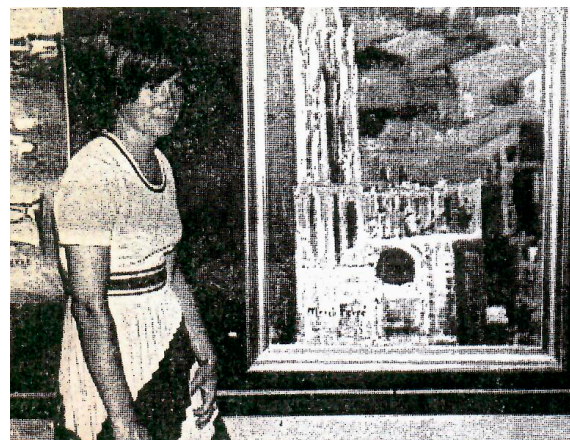
El que tu consideris que és. Sí, hi ha molta gamma de colors. Quan una cosa m'atrau, la faig i ja està.

Lluny de la funció decorativa, creieu que la pintura s'ha de convertir en un diàleg amb l'espectador?

I tant! Després d'un temps d'haver-me comprat obres, hi ha propietaris que em diuen que encara descobreixen coses en els meus quadres. D'alguna manera, el quadre els parla i hi veuen efectes, detallets... Això és una satisfacció. Els meus quadres semblen senzills, però si els mires amb deteniment hi veus molts matisos.

Fent un repàs de les vostres obres, veig que en les exposicions gairebé sempre hi ha també algun quadre de circ, de cavallets o pallasos. Per què?

També tinc una carpeta de circ i pallasos. M'agraden tant que una vegada quan va venir el Circ Raluy a Barcelona, amb tots els carros antics, li vaig dir a en Paco, el meu marit, que hi anés a fer fotos per guardar aquella imatge.

>> Ferré durant la inauguració d'una exposició a Palafrugell. (Foto: ARXIU MERCÈ FERRÉ)

En aquell moment jo no em podia desplaçar a Barcelona perquè treballava. El tema m'encanta.

Tot i que la ciutat de Girona és una constant en la vostra pintura, la visió que en teniu és la d'una ciutat de teulats, xemeneies, de façanes de la Ciutat Vella... Què ens aporta, aquesta mirada fragmentada?

Girona és, per a mi, una ciutat molt estimada. M'agrada fer el detall de les cases del riu. Són molt atractives. Me'n crida l'atenció la part arquitectònica, però és tan enorme que necessito fragmentar-la, i tu veient-ne només un

>> L'estudi de Ferré és ple d'obres que ha pintat

>> En una excavació a Ullastret. (Foto: ARXIU MERCÈ FERRÉ)

fragment ja saps què és. També és una manera de parlar amb la gent. En un quadre del circ que vaig fer, només es veu la cua d'uns elefants. És una manera de suggerir. Tu ja imagines que els elefants van caminant.

En els detalls, en la subtilesa, en la delicadesa... rau l'essència de les coses?

Un elefant és bellesa. Però també és bellesa un tros de cua. L'important és que aquella pintura et parla i això és el que vull que la gent vegi. La pintura parla encara que el que s'hi representa no estigui complet.

Heu pintat Sant Feliu a la mostra «Sant Feliu, la primera catedral» i la Catedral a l'exposició «La catedral fragmentada». Amb què us heu sentit més plena?

No tinc cap inconvenient de pintar una cosa ni l'altra. Però potser em quedo amb Sant Fèlix. La Catedral és tan grossa i té aquella escalinata tan llarga... Tot el conjunt podria arribar a ser, fins i tot, aclaparador.

Teniu cap secret a l'hora de pintar?

Cal saber dir prou en el moment just de la realització de l'obra, perquè si no, l'esguerres. Però un és capaç de fer-ho quan té una edat, almenys en el meu cas. Si més o menys t'agrada el quadre, no insisteixis més i deixa'l reposar uns

dies. També és bo separar-se del tamboret i del cavallet per mirar-se'l amb perspectiva. A més, és molt important l'equilibri, perquè si no, els quadres ballen. Saber dibuixar comporta que el que es veu en el quadre no es «bellugui». I, per acabar, quan comences un quadre ja veus en les primeres pinzellades si vas bé o no. Si veus que no, és millor retirar-lo i agafar-lo en un altre moment. No insistir-hi, perquè és pitjor.

Us queda alguna cosa per pintar o dibuixar?

El març passat vaig veure que necessitava fer alguna cosa nova i se'm va acudir reprendre el que havia fet de jove: la punta seca, però amb nous matisos. Ara combino el quadre amb oli i punta seca, la meitat de cada, i tot en el mateix quadre. He de confessar que començo sempre els quadres amb molta afició, i quan els acabo penso que el proper serà millor. De jove ja em passava, això.

No és estrany trobar entre les vostres obres dibuixos d'àmfores o fins i tot reconstruccions de peces relacionades amb l'arqueologia. Què tenen en comú el dibuix artístic i l'arqueològic?

Que has de saber dibuixar, però no tenen res a veure. Jo vaig entrar en el món arqueològic perquè sabia dibuixar. Miquel Oliva, que era el director del Museu Arqueològic de Girona i del ja-

ciment d'Ullastret, venia sovint a sopar a casa. En veure que dibuixava, li va proposar al pare que anés a treballar al Museu Arqueològic de Girona. Devia tenir disset anys. La mare m'havia fet estudiar pèrit mercantil perquè en aquella època els bancs començaven a agafar noies. Just havia acabat els estudis. Tot i que la idea era anar només unes hores al museu, vaig acabar treballant-hi totes les de la jornada. En aquell temps, el dibuix arqueològic es basava en regles, escaires, compassos de gruixos... El que jo feia ja no persisteix, perquè ara tot es fa amb ordinador. Aquell dibuix, precisament, vaig aprendre'l a fer amb Francesc Riuró. Era un pedagog nat i en sabia molt, de restaurar. Jo li dec dibuixar arqueològicament i l'ensenyança del torn. Si no saps dibuixar no pots fer una peça al torn, perquè primer has de dibuixar les plantilles.

Ben aviat vau participar en les excavacions d'Ullastret. Què us cridava l'atenció, d'aquesta feina?

Vaig començar al març al Museu Arqueològic i a l'octubre el doctor Oliva em va oferir anar cap al jaciment d'Ullastret per a la campanya d'excavacions anual. Quan una cosa està enterrada, no saps mai què pots trobar. Això és molt atractiu. També vaig poder conèixer mestres com el doctor Pericot i alguns arqueòlegs espanyols.

Éreu una de les poques dones que treballaven a Ullastret...

L'única! A Girona no hi havia cap dona que anés a una excavació i restaurés. Per excavar, havia d'anar amb pantalons, i la gent em mirava estrany. Portava també un bon calçat: xiruques.

De la Ciutadella de Roses, on també vau treballar, quin record en teniu?

Havia d'anar a terra per convertir-se en una zona residencial de xalets. Jo havia vist el plànol i fins i tot ja n'havien començat a enderrocar una mica la muralla. El doctor Oliva es va posar davant la màquina per evitar-ne l'enderrocament i després, en veure la seva acció, el meu pare se'n va afegir. Els guàrdies civils van aparèixer i se'ls van emportar a la garjola a Figueres, on van passar una nit. El jaciment es va salvar gràcies a persones com Oliva, Riuró i uns quants arqueòlegs espanyols que tenien el suport de Gratignano Nieto, director general de Belles Arts a Madrid.

És la força de la persistència, la lluita per la conservació...

El doctor Oliva va lluitar, a més, perquè la Diputació adquirís el jaciment a Ullastret per fer-ne un museu monogràfic. Va aconseguir que la gent s'emborratxés de les pedres. El president de la Diputació d'aleshores, el senyor De Llobet, venia una vegada a la setmana a veure'ns al jaciment d'Ullastret.

També vau formar part de l'equip de seguiment dels treballs d'obertura de l'autopista en el tram de Girona a la Jonquera. Va ser una tasca fàcil?

S'hi van trobar moltes peces. Les màquines paraven quan els ho dèiem i nosaltres miràvem de no destorbar-les. El senyor Riuró era un gran excursionista i el doctor Oliva també. Els dos havien fet molt aquell recorregut i sempre hi trobaven alguna ceràmica. Amb les seves referències va ser més fàcil trobar les peces, tant de ceràmica ibèrica com alguna de romana.

I com vau viure la restauració, la neteja i la consolidació de les pintures que es van trobar en els sarcòfags del comte Ramon Berenguer II i de la comtessa Ermessenda, amb les quatre barres vermelles sobre fons daurat?

En vaig gaudir molt, però a Girona no va tenir el ressò que esperàvem. Les vam restaurar a l'hivern. Hi feia molta fred, a la Catedral, aquells dies. Vam necessitar estufes elèctriques, que ens van facilitar els capellans, per escalfar la pedra perquè amb la pintura calenta es pogués restaurar. Vam treballar d'una manera molt arcaica: amb un tub i anar bufant, és a dir, amb polvoritzador.

Vau fer el salt a Barcelona, on fèieu tasques de reciclatge al Museu Arqueològic, i també vau passar pel Museu d'Art de Catalunya. Què us va motivar a marxar?

Després de la mort del doctor Oliva en un accident, li vaig comentar a la nova directora del museu, Aurora Martín, que em notava estancada en restauració. Per això vaig demanar-li si podia anar al Museu Arqueològic de Barcelona, perquè allà tenien un laboratori avançat. Creia que encara podia aprendre alguna cosa i saber-ne més. I així va ser. Més tard, també vaig anar al Museu d'Art perquè tenien un parell d'obres de Girona: uns retaules per restaurar, tot i que després em van dir que hi podia fer

En aquella època, el dibuix arqueològic es basava en regles, escaires, compassos de gruixos... El que jo feia ja no persisteix perquè ara tot es fa amb ordinador.

més coses. Entre un museu i l'altre, hi vaig estar onze anys. Vaig diplomar-me en restauració arqueològica.

Sou una artista en renovació contínua i amb un gran esperit de superació...

Vaig fer l'última exposició de pintura l'any 2003 i continuo dedicant-me a la pintura. Ara faig un quadre de baobabs. M'encanten aquests arbres africans. Vaig trobar-ne un retall en una revista. De fet, tinc una carpeta dedicada als baobabs. La meitat de la tela que estic fent és oli, i l'altra, punta seca. Estic esperant anar a dalt per continuar-la.

Pinteu i dibuixeu en un petit àtic-taller tres pisos més amunt de la vostra llar a la Rambla. És un bon lloc per inspirar-se?

Em va molt bé anar-hi perquè pujo seixanta esglaons i després els baixo. A més, també faig bicicleta estàtica. Des de l'estudi observo la vista de la Rambla, però no em cal. Amb això no vull dir que la menyspreï, però per inspirar-me no em cal mirar a fora. Actualment construeixo mentalment molts quadres a la nit, quan no puc dormir.

Preferiu un quadre emmarcat que no pas un sense marc, per què?

Un quadre necessita un marc, igual que una finestra. És una protecció i una decoració al mateix temps. Si no hi ha marc, per a mi hi falta alguna cosa. Ara bé, el marc no ha de destorbar la pintura: quan miris el quadre, no hi has de veure el marc, sinó la pintura. I un cop vista la pintura, després has de pensar: «Mira, sí, el marc hi queda bé».

Us agradaria tornar a exposar?

Si tingués gent que m'ho fes tot, evidentment. Però si m'hagués d'emmarcar jo els quadres, per a la despesa que em portaria no hi hauria prou misses... M'agrada que la gent miri les obres i se les quedi. No pels cèntims, sinó perquè aquella obra marxa del magatzem. Respira en una altra família, una altra casa... Els quadres són vida. Tenen vida en una altra paret. Recordo que en una

de les meves exposicions, a Palafrugell, va venir fins i tot l'escriptor Josep Pla, a qui anàvem a veure sovint amb el doctor Oliva a Llofríu.

Us confesso que m'agradaria tenir un quadre vostre...

Em sembla fantàstic. El que faig últimament és regalar quadres a gent amb qui tinc una empatia especial. No s'ha de ser garrepa. La gent que ho és, no la puc veure. Quan tens una edat és hora de donar. Això fa molt de temps que ho faig amb persones conegudes i amigues, perquè s'ha de saber donar: donar també és rebre, perquè quan has donat, la sensació que tens és que també has rebut.

Quin m'aconselleu?

En tinc un de Girona. S'hi veuen les cases. T'agrada?

M'emociona!

>> Un dels seus olis sobre tela.